

Türkiye'de Bilimkurgunun Hafızası

Nazlı Bülay Doğan*

Dr., Sosyal Bilim Araştırmacısı,
İstanbul Planlama Ajansı

Türkiye'deki bilimkurgu camiasının 2012'den beri evi olan Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi, genç yaşta aramızdan ayrılan fizikçi Berkol'un anısına kurulan bir paylaşım mekânı. Bu yıl onuncu yaşını dolduracak olan Kadıköy Caferağa Mahallesi'ndeki kütüphane, ismini aldığı Özgen Berkol Doğan'ın hayallerini yaşatmanın yanı sıra bilimkurgu alanında uzmanlaşmış zengin koleksiyonuyla eski hayalleri ulaştırır kılarak yeni hayallerin kurulmasına da vesile olma amacını taşıyor.

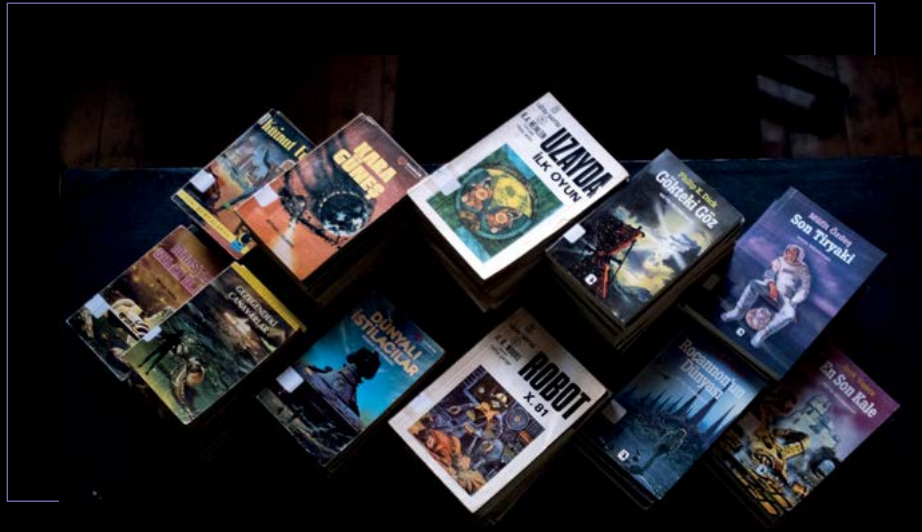
Nebula ve Hugo ödülleri alan son dönem bilimkurgu eserlerinden farklı dillerdeki klasiklere, yerli yazarların yapıtlarından bilimkurgu dergilerine ve elbette ki meraklıların nostaljiyle, özlemle hatırladığı eski basımlara, bilimkurgunun türlü hâlleri kütüphanenin raflarında okurlarını bekliyor. Her hafta yapılan "Perşembe Söyleşileri"nde özel yer verilen bilimkurgu teması sıklıkla edebiyat yapıtları ve filmler üzerinden masaya yatırılıyor. Akademisyeni, araştırmacısı, çevirmeni, yazarı ve elbette ki okuyucusuyla, bilimkurgucular, fantastik kurgu veya korku meraklıları ve daha nice burda topluyor, tartışıyor, paylaşıyor, üretiyor. Bu paylaşımın temellerinden birini de edebî değerinin ötesinde anlamlar taşıyan çeviri bilimkurgu serileri oluşturuyor.

1950'lerden, 70'lerden, 80'lerden ve 90'lardan ikonlaşmış bilimkurgu serileri, Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi'nin sahaflardan ve koleksiyonerlerden edinerek kataloğuna kattığı önemli eserler. O dönemde çocuk olanların hayal güçlerini tetikleyen kitaplar, her bir kuşağın bilimsel ve teknolojik gelişmelere bakışının, bunlara nasıl anlamlar atfettiğinin ve kendi üretimini nasıl buralardan hayal etmeye başladığının araştırılabilceği önemli kaynaklar. Bu eserlerin Türkiye'de bilimkurgunun hafızasını oluşturduğunu söylemek yanlış olmaz.

2021 sonunda, Özgen Berkol Doğan Eğitim, Kültür ve Dayanışma Derneği ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) arasında imzalanan protokolle, Türkiye'nin tek bilimkurgu kütüphanesi İBB koruması altına girmiştir. Geleceğin bilimkurgucularının hafızalarında yer etmek üzere yolumuza devam ediyoruz.

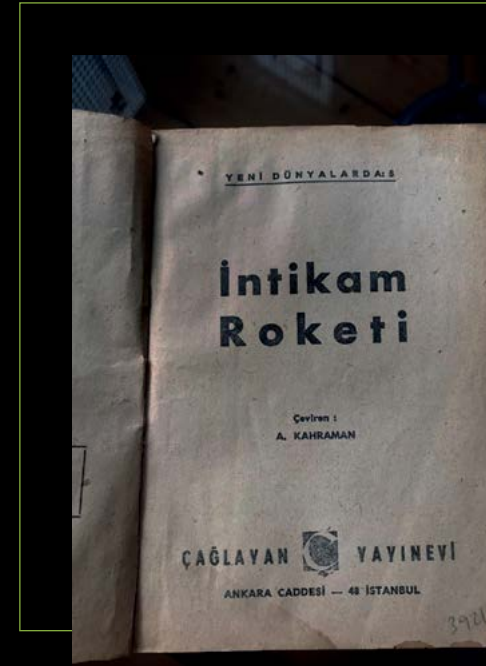
M. Cevahir Akbaş

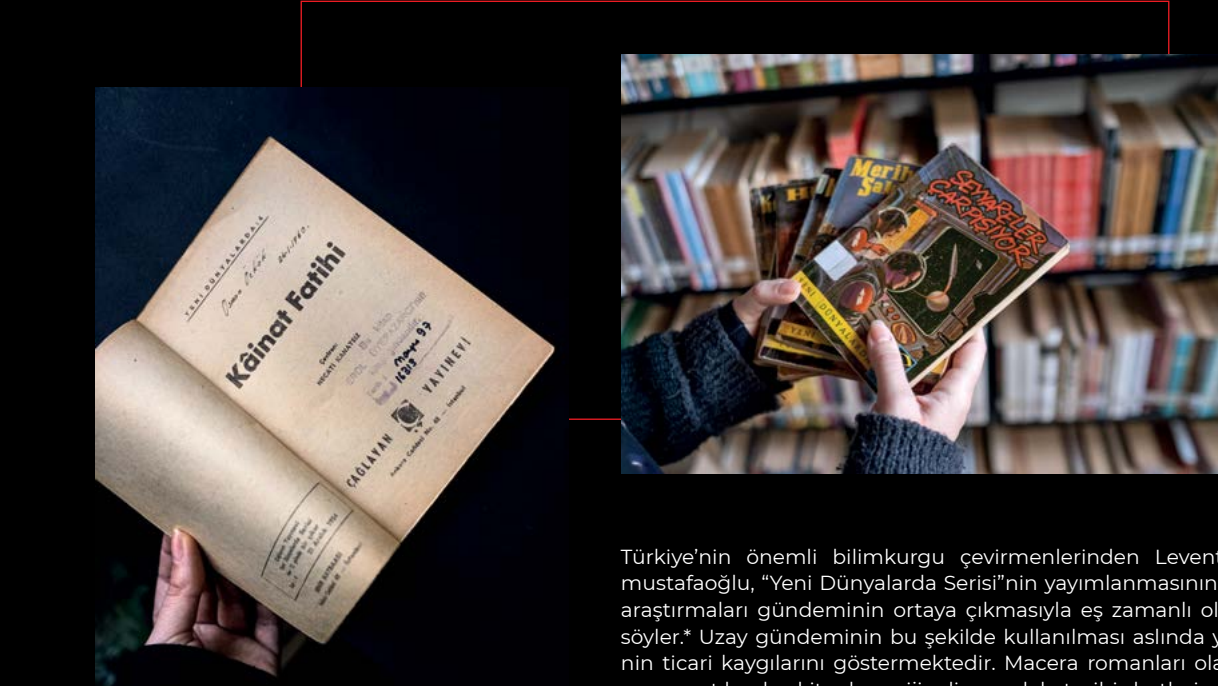
Farklı yaşlardaki bilimkurgu meraklılarıyla konuştuğunuzda, hikayelerinin çoğunlukla çocukken bir bilimkurgu kitabıyla tanışmalarıyla başladığını görürsünüz. Çok genç bir okurla karşı karşıya değilseniz, bu kitap büyük ihtimalle yerli bir üretim değil, bir çeviri edebiyat ürünüdür. Türkiye'deki ilk bilimkurgu yazarlarından Müfit Özdeş'in anılarında bu kitaplar, 1950'lerde Çağlayan Yayınları tarafından yayınlanan "Yeni Dünyalarda Serisi" olmuştur.* Ertem Eğilmez ve Refik Erduran tarafından 1954'te kurulan Çağlayan Yayınları, polisiye roman ve bilimkurgu alanında birçok eseri Türkçe okuyan kitleye ulaştırmıştır.

* Özdeş, M. ve İ. Yamanol (2018). "Perşembe Söyleşileri: Müfit Özdeş'le Zaman-da Yolculuk". Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi: <https://www.youtube.com/watch?v=KKN66X7Gez4/>

Isaac Asimov, Robert Heinlein gibi altın çağ yazarları başta olmak üzere seride Türkçeleştirilen –ancak isimleri geçmeyen– ünlü bilimkurgu yazarlarının kitaplarının birçoğunu Kemal Tahir çevirmiş, imza olarak A. Kahraman mahlasını kullanmıştır. Cezaevinden yeni çıkan ve maddi sıkıntıları olan Kemal Tahir, aynı yayınevinden çıkan Mayk Hammer çevirilerini de aynı imzayla yapmıştır. "Yeni Dünyalarda Serisi"nden önce basılan bu çeviriler ve devamında Kemal Tahir tarafından yazılan sahte Mayk Hammer'lar, okuyucu tarafından çok büyük ilgi görmüştür. Polisiye edebiyat duayeni Erol Üyepazarcı, ilk Mayk Hammer kitabının 100 bin baskıyla dönemine göre inanılmaz bir başarı elde ettiğini aktarır.* Bu başarıda, Kemal Tahir'in Amerikalı kahramanı yerelleştirme becerisi, kitapların çok ucuza gazete bayilerinde satılması ve özellikle genç okuru cezbeden kapaklar ön plandadır. "Yeni Dünyalarda Serisi" aslında Mayk Hammer basımları ile benzer bir bakış açısıyla oluşturulmuştur.

* Üyepazarcı, E. (2014). "Perşembe Söyleşileri: Türkiye'de Polisiye Edebiyat". Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi: <https://www.youtube.com/watch?v=xmOORGypMGE/>

Türkiye'nin önemli bilimkurgu çevirmenlerinden Levent Mollamustafaoğlu, "Yeni Dünyalarda Serisi"nin yayımlanmasının ilk uzay araştırmaları gündeminin ortaya çıkmasıyla eş zamanlı olduğunu söyler.* Uzay gündeminin bu şekilde kullanılması aslında yayınevinin ticari kaygılarını göstermektedir. Macera romanları olarak çok ucuza satılan bu kitaplar, orijinaline sadakat gibi dertleri olmadan, eksik bölümler ve eklenmiş macera/cinsellik bölümleriyle basılmıştı.

* Gürsoy, M., L. Mollamustafaoğlu, M. Özdeş ve B. Somay (1991). Bilim-Kurgu, Dili ve Çevirisi Üzerine Söyleşi". Metis Çeviri, 14:11-21. <https://parso-menzin.com/2019/05/30/bilim-kurgu-dili-ve-cevirisi-uzerine/>

Türkiye'deki ilk çeviri bilimkurgu serisi, bu ticari kaygılarla, yazarların isimleri olmadan, içeriği farklılaşan, macera kısımları ön plana çıkarılan eserlerden oluşurken; bu yönelim ileriki on yıllarda Türkiye'de bilimkurgu basımına yön verecek bir gelenek yaratır. Metis Yayınları editörlerinden Müge Gürsoy Sökmen bu durumun, bilimkurgu romanlarını bir bütün olarak görmemekten kaynaklandığını aktarır.* Sonrasında, 1970'lerde Okat Yayınevi'nin, 1980'lerdeyse Baskan Yayınları'nın çıkardığı bilimkurgu serilerinde romanların içindeki macera unsuruna yönelik vurgu devam etmiştir. Science-Fiction kelimesini çevirerek Türkçe'ye bilimkurgu kelimesini kazandıran Orhan Duru, 70'lerdeki "feza romanları" furyasını, ABD ile SSCB arasındaki uzay yarışının sonucu olarak 1969'daki ilk başarılı Ay'a inişle ilişkilendirir. 1971'de Okat Yayınevi'nin Uzayda Suikast adıyla çevirdiği Philip K. Dick'in Solar Lottery romanı, yayınevinin başlattığı "Uzay Serisi"nin ilk kitabıdır.

* Gürsoy, M. vd.(1991). A.g.e.

1980'lerde Baskan Yayınları'nın 25 kitaplık kurgu-bilim serisi, bu sefer de 80'lerde çocuk olmuş bilimkurgu meraklıları için ayrı bir anlama sahip olacaktır.* Her ne kadar çevirilerde artık yazarların isimleri yer alsın ve orijinallerine sadık olma kaygısı güdülse de, Türkiye'deki bilimkurgu çevirilerinin niteliği Baskan Yayınları'ndan günümüze birçok yayınevi için oldukça sorunlu addedilecektir. Genç okurlara yönelik, ucuza mal edilecek ve hızlı satılacak kitaplar basma kaygısının çevirinin niteliğini düşürdüğü, bilimkurgu severlerin devamlı gündeme getirdiği bir mesele olarak yakın zamana kadar tartışılacaktır.

* Tunç, H. (2012). "Baskan Kurgu-Bilim Dizisi"; <https://www.kayiprihtim.org/portal/projeler/baskan-kurgu-bilim-dizisi/>

1990'larda Metis Yayınları'nın çıkaracağı bilimkurgu serisi, 80'lerdeki döngüyü kırmıştır. 2000 sonrası yerli bilimkurgu camiasının önemli temsilcilerinden Bilimkurgu Kulübü'nden İsmail Yamanol, 1995-2002 yılları arası Metis Yayınları'nın çıkardığı 33 kitaplık serinin o güne kadar Türkiye'de yayınlanmış en kapsamlı bilimkurgu yayıncılığı örneği ve 2010'lardan bakıldığında hâlâ en nitelikli baskı olduğunu belirtir.* Ancak "Metis Bilimkurgu Serisi" ciddi bir maddi zarar getirdiği için yayınevi, Ursula K. Le Guin eserleri dışında bilimkurgu basmayacağını ilan eder ve birkaç istisna dışında bu kararından geri dönmez. Dolayısıyla bu bilimkurgu serisi görece yakın tarihli basımlardan oluşsa da, tekrar basımı olmayan kitaplar hızla nadir kitap kategorisine girer ve ancak sahaflarda çok yüksek fiyatlara bulunabilen eserler hâline gelir.

Müfit Özdeş'in hikaye kitabı olan ve Metis Yayınları tarafından "Metis Bilimkurgu Serisi" içinde basılan Son Tiryakî tüm bu çeviri edebiyat dizileri arasındaki tek yerli bilimkurgu eseri olacaktır. Gelecek on yıllarda ivme kazanacak yerli bilimkurgu kitaplarının habercisi olacak bu eser, hâlen daha Türkiye'deki bilimkurgu severler tarafından ayrı bir öneme sahip görülür.

* Yamanol, İ. (2016). "Metis Bilimkurgu Serisi"; <https://www.bilimkurgukulubu.com/edebiyat/metis-bilimkurgu-serisi/>

Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi, Berkol'un ailesi ve dostları tarafından kurulduğu 2012 yılından bu yana bilimkurgu ve fantastik kurgu koleksiyonunu, Türkçe basılmış alanın tüm eserlerini koleksiyonuna katarak ve yabancı dildeki yayınları edinerek genişletmektedir.

Özgen Berkol Doğan'ın aramızdan ayrıldığı 30 Kasım'ın yıldönümünde yapılan kütüphane açılışının üstünden iki ay geçmeden başlayan Perşembe Söyleşileri, 2020 başında COVID-19 pandemisi nedeniyle online formata geçmesine rağmen on yıla yakın zamandır devam etmektedir.

ELM haqqında ELM

НИЯТ КИТАБИ

НИЯТ РЕАЛИЯС ТО ВЕ БОССОУВЕЧЕ - МАВОД

ASTRONOMI

АСТРОНОМИ

LEONARDI DA VINCI

LEONARDI DA VINCI

LEONARDI DA VINCI

LEONARDI DA VINCI

LEONARDI DA VINCI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

ASTRONOMI

